Valtioneuvoston kanslia NEUVOSTORAPORTTI VNEUS2021-00409

VNEUS Siivola Heli(VNK) 23.04.2021

Asia
Eurooppaministerien epävirallinen videokokous 20.4.2021

Kokous
Eurooppaministerien epävirallinen videokokous 20.04.2021

Ministerit jatkoivat neuvoston oikeusvaltiovuoropuhelua keskustelemalla komission oikeusvaltiokertomuksen maakohtaisista luvuista Saksan, Irlannin, Kreikan, Espanjan ja Ranskan osalta. Keskustelussa kukin näistä viidestä jäsenvaltiosta kertoi omasta järjestelmästään, muut jäsenvaltiot esittivät kysymyksiä komission kertomuksen pohjalta sekä vaihdettiin parhaita käytäntöjä. Tuleva puheenjohtaja Slovenia vahvisti, että sen kaudella tullaan käymään sekä horisontaalinen että maakohtainen keskustelu komission kertomuksen pohjalta.

Ministerit saivat tilannekatsauksen ajankohtaisista kysymyksistä koskien EU:n ja Yhdistyneen kuningaskunnan suhteita. Käydyssä keskustelussa annettiin täysi tuki komissiolle ja Irlannille sekä korostettiin tarvetta varmistaa Irlantia ja Pohjois-Irlantia koskevan pöytäkirjan täysimääräinen täytäntöönpano. Pohjois-Irlannin levottomuuksista ilmaistiin huolta. Tarvetta saattaa loppuun kauppa- ja yhteistyösopimuksen ratifiointi sekä seurata tarkkaan kummankin sopimuksen täytäntöönpanoa korostettiin.

Ministerit saivat tilannekatsauksen covid-19-koordinaatiosta. Tautitilanne on edelleen huolestuttava. Etenkin virusmuunnokset aiheuttavat haasteita. Komissiota kiitettiin rokotetuotannon ja -toimitusten vauhdittamisesta. Yhteistä toimintatapaa rajoitusten asteittaiseksi poistamiseksi valmistellaan. Trilogit digitaalisesta vihreästä todistuksesta aloitetaan mahdollisimman pian. Myös työ EU:n rokotejakomekanismin kehittämiseksi jatkuu.

Ministerit saivat lyhyen tilannekatsauksen EU:n laajentumisen tilanteesta. Aiheeseen on tarkoitus palata kesäkuun kokouksessa.

Puheenjohtaja tiedotti EU:n tulevaisuuskonferenssin valmistelutilanteesta. Konferenssin käynnistystilaisuus järjestetään Eurooppa-päivänä 9.5.2021. Komission monikielinen verkkofoorumi on jo avattu kansalaisille.

Suomea edusti videokokouksessa eurooppaministeri Tytti Tuppurainen.

Neuvoston oikeusvaltiovuoropuhelu

Osana neuvoston vuosittaista oikeusvaltiovuoropuhelua ministerit kävivät komission oikeusvaltiokertomuksen pohjalta maakohtaisen keskustelun, jossa keskityttiin viiden jäsenvaltion tilanteeseen (protokollajärjestyksen mukaisesti Saksa, Irlanti, Kreikka, Espanja ja Ranska).

Puheenjohtaja totesi, että kokouksessa jatketaan marraskuussa 2020 käynnistettyä maakohtaista keskustelua. Tavoitteena on suora, rakentava ja reilu keskustelu. On tärkeää, että sitoudutaan tekemään vuoropuhelusta entistä vahvempi.

Komission oikeusvaltiokertomuksessa käsitellään neljää teemaa: oikeuslaitos, korruptiontorjunnan kehys, tiedotusvälineiden moniarvoisuus sekä hallintojärjestelmän osien keskinäinen valvontajärjestelmä. Kunkin käsiteltävänä olevan jäsenvaltion kohdalla komissio (komissaari Reynders) esitteli kertomuksessa esille nostettuja päähavaintoja ao. jäsenvaltion tilanteesta. Tämän jälkeen ao. jäsenvaltio piti puheenvuoron kertoen omasta järjestelmästään ja tuoden tarvittaessa esille myös, millaisiin toimenpiteisiin komission havaintojen pohjalta on mahdollisesti ryhdytty. Sen jälkeen muilla jäsenvaltioilla oli tilaisuus tuoda esille omia näkökulmiaan ja kokemuksiaan sekä esittää kysymyksiä ao. jäsenvaltiolle.

Keskustelua käytiin varsin rakentavassa sävyssä vaihtaen etenkin parhaita käytäntöjä. Keskustelussa nousi esille useita teemoja, erityisesti oikeuslaitoksen digitalisaatio, tiedotusvälineiden vapaus ja monimuotoisuus sekä toimittajien suojelu, kansalaisten ja kansalaisyhteiskunnan osallistuminen, vähemmistöjen suojelu ja vihapuheen torjuminen.

Suomi katsoi, että vuoropuhelulla voidaan lisätä tietoisuutta ja ymmärrystä oikeusvaltioperiaatteesta. Suomi viittasi komission maakohtaisista luvuista ilmi käyviin tietoihin toimittajiin kohdistuvien hyökkäysten lisääntymisestä. Kyseessä on kasvava ilmiö EU:ssa ja jäsenvaltioissa. On tärkeää, että myös EU-tasolla jatketaan ja tiivistetään toimia tähän ilmiöön vastaamiseksi. Esimerkkeinä Suomen kansallisista toimista toimittajiin kohdistuvan vihapuheen kitkemiseksi viitattiin eduskunnan käsittelyssä oleviin kahteen hallituksen esitykseen, rikoslain 6 luvun 5 §:n täydentämiseen säätämällä koventamisperusteeksi rikoksen tekeminen sukupuoleen perustuvasta vaikuttimesta sekä rikoslain 25 luvun 9 §:ssä säädetyn laittoman uhkauksen syyteoikeuden muuttamiseen siten, että laiton uhkaus olisi virallisen syytteen alainen, kun se kohdistuu toiseen hänen työtehtäviensä vuoksi.

Yksi jäsenvaltio katsoi, että komissio soveltaa kertomuksen laadinnassa kaksoisstandardeja. Jäsenvaltioiden kansalliset hallintojärjestelmän osien keskinäistä valvontajärjestelmää koskevat ratkaisut poikkeavat toisistaan. Jäsenvaltioiden perustuslakiperinteet ovat erilaisia, ja tämä tunnustetaan myös unionin perussopimuksissa. Komission tulisi tunnustaa jäsenvaltioiden perustuslakien monimuotoisuus.

Asiakohdan lopussa komissio totesi, että oikeusvaltiokertomus perustuu objektiivisuuteen ja tasapuoliseen kohteluun. Komission toiveena on auttaa kaikkia jäsenvaltioita, jotta mahdolliset oikeusvaltioperiaaterikkomukset voitaisiin estää ennakolta. Kertomus on ennaltaehkäisevä työkalu. Käydyssä keskustelussa päästiin todelliseen mielipiteiden vaihtoon. Komissio korosti, että parhaiden käytäntöjen vaihtaminen on tärkeää ja tukee pohdinnassa, miten tilannetta voidaan parantaa kaikissa jäsenvaltioissa. Komission oikeusvaltiokertomus 2021 on tarkoitus julkaista heinäkuussa.

Tuleva puheenjohtajavaltio Slovenia vahvisti, että sen kaudella tullaan käymään sekä horisontaalinen että maakohtainen keskustelu komission oikeusvaltiokertomuksen pohjalta.

EU:n ja Yhdistyneen kuningaskunnan suhteet

Ministerit saivat tilannekatsauksen ajankohtaisista kysymyksistä koskien EU:n ja Yhdistyneen kuningaskunnan (UK) suhteita.

Puheenjohtaja totesi, että UK:lla on ollut selviä vaikeuksia erosopimuksen Irlantia ja Pohjois-Irlantia koskevan pöytäkirjan täytäntöönpanossa ja soveltamisessa. UK:n hallitus ilmoitti maaliskuun alussa aikomuksestaan lykätä yksipuolisesti pöytäkirjan täyttä soveltamista. UK:ta vastaan on käynnistetty

erosopimuksen mukainen virallinen rikkomusmenettely. Puheenjohtaja totesi neuvoston odottavan myös, että Euroopan parlamentti äänestää kauppa- ja yhteistyösopimuksen hyväksymisestä, jotta sopimus voisi tulla lopullisesti voimaan 1.5.2021. Kummankin sopimuksen täytäntöönpanoa on seurattava tarkasti.

Komissio (varapuheenjohtaja Šefčovič) kertoi 16.4. epävirallisesta kokouksesta David Frostin kanssa. UK:n kanssa käydään rakentavia keskusteluja käytännön ratkaisujen löytämiseksi. Ratkaisut on löydettävä Irlantia ja Pohjois-Irlantia koskevan pöytäkirjan sisältä. Tarvitaan selkeä tiekartta eteenpäin. Komissio on käynnistänyt myös rikkomusmenettelyn UK:ta vastaan, ja UK:n vastausta odotetaan 15.5. mennessä. Ensisijaisesti asia pyritään kuitenkin ratkaisemaan keskustelemalla. Komissio pitää jäsenvaltiot informoituna keskustelujen etenemisestä.

Komissio on unionin puolesta yhteydessä myös Pohjois-Irlannin keskeisiin sidosryhmiin. Tavoitteena on vähentää jännitteitä kentällä käymällä avoimesti keskusteluja, joissa myös pöytäkirjan etuja ja hyötyjä tarkemmin avataan. Pöytäkirja nimenomaisesti kunnioittaa rauhanprosessia ja pitkänperjantain sopimusta. Se on myös ainoa keino välttää kova raja Irlannin saarella niin, että EU:n sisämarkkinoiden toimintaa ei vaaranneta.

Komissio korosti tarvetta saattaa kauppa- ja yhteistyösopimuksen ratifiointi päätökseen huhtikuun loppuun mennessä. On selvää, että kumpaakin sopimusta on kunnioitettava kaikilta osin ja että niiden täytäntöönpanoa tullaan seuraamaan tarkkaan. Kauppa- ja yhteistyösopimuksen ratifioiminen tuo lisää välineitä varmistaa sitoumusten täytäntöönpano. Huolia on myös muun muassa siitä, että UK syrjisi tiettyjen jäsenvaltioiden kansalaisia.

Käydyssä keskustelussa annettiin täysi tuki Irlannille ja komissiolle sekä korostettiin tarvetta varmistaa Irlantia ja Pohjois-Irlantia koskevan pöytäkirjan täysimääräinen täytäntöönpano. On oltava rakentava, mutta tiukka. Ratkaisut on löydettävä pöytäkirjan sisältä. Pohjois-Irlannin levottomuuksista ilmaistiin huolta. Yhteyksiä Pohjois-Irlannin sidosryhmiin ja kansalaisyhteiskuntaan pidettiin tärkeinä. Esille nostettiin myös kalastus, brexit-mukautusvaraus sekä huoli siitä, että UK syrjii jatkossa tiettyjen jäsenvaltioiden kansalaisia. Tarvetta saattaa loppuun kauppa- ja yhteistyösopimuksen ratifiointi sekä seurata tarkkaan kummankin sopimuksen täytäntöönpanoa korostettiin.

Covid-19-koordinaatio

Puheenjohtaja totesi, että aihe on esillä tilannekatsauksena. Tautitilanne on edelleen huolestuttava. Erityisesti virusmuunnokset aiheuttavat haasteita. Rajoituksia tarvitaan muun kuin välttämättömän matkustuksen osalta. Samalla on varmistettava tavaroiden ja palvelujen liikkuminen sisämarkkinoilla. Yhteistä toimintatapaa rajoitusten asteittaiseksi poistamiseksi valmistellaan. Digitaalisesta vihreästä todistuksesta saavutettiin Coreperissa sopu, ja neuvottelut Euroopan parlamentin kanssa aloitetaan mahdollisimman pian. Myös työ EU:n rokotejakomekanismin kehittämiseksi jatkuu.

Komissio totesi, että epidemiatilanne on edelleen hankala monissa jäsenvaltioissa. On tärkeää, että rajoituksia poistetaan koordinoidusti. Rokotejakelun sujuvuus on kriittistä, kun toimitukset nopeutuvat. EU:n tulee valmistautua myös tulevaan, kuten virusmuunnoksiin ja rokotteiden muokkaamistarpeisiin. Lupaavimpia ovat mRNA-rokotteet, joista neuvotellaan, jotta rokotteita saadaan vuosille 2022-2023, jos tarvitaan. Digitaalisen vihreän todistuksen käyttöönotto kesäkuun lopussa on tärkeä askel. Teknistä työtä jatketaan eHealth-verkostossa. Useat jäsenvaltiot ovat asettaneet tarkastuksia sisärajoille. Näitä tulisi purkaa mahdollisimman pian. Schengen-alueen toiminta tulee turvata. Kun rokotteita saadaan enemmän, tarvitaan myös enemmän rokotesolidaarisuutta, joko COVAXin tai EU-mekanismin kautta.

Käytetyissä puheenvuoroissa tuotiin esille huolta virusmuunnoksista. Tarvitaan koordinaatiota ulkorajojen suhteen. Rokotetuotantoa ja -toimituksia tulee vauhdittaa edelleen. Komissio sai kiitosta työstään tämän edistämiseksi. On hyvä, että mietitään jo myös tulevaisuuden tarpeita. Tarvetta edetä ripeästi digitaalisen vihreän todistuksen suhteen korostettiin. Esille nostettiin todistuksen globaali yhteensopivuus. Rokotesolidaarisuutta pidettiin tärkeänä. Huomiota kiinnitettiin myös viestintään.

Laajentuminen

Puheenjohtaja totesi, että laajentuminen on puheenjohtajavaltiolle tärkeä aihe. Tässä kokouksessa se on esillä vain lyhyenä tilannekatsauksena. Aiheeseen on tarkoitus palata kesäkuun kokouksessa.

Puheenjohtajalla on aiheessa kolme keskeistä tavoitetta. Ensinnäkin IPA III -asetuksen hyväksyminen. Jäsenvaltiolta toivotaan joustoa sekä tukea neuvotteluille Euroopan parlamentin kanssa.

Toisena tavoitteena on uuden laajentumismetodologian soveltaminen Serbiaan ja Montenegroon maaliskuun 2020 mandaatin mukaisesti ja olemassa olevien neuvottelukehysten puitteissa. Tätä koskevat keskustelut pyritään saamaan päätökseen nopeasti. Hallitustenväliset konferenssit maiden kanssa pyritään järjestämään uuden metodologian mukaisesti.

Kolmanneksi puheenjohtaja toivoo, että Pohjois-Makedoniaa ja Albaniaa koskevat neuvottelukehykset saadaan hyväksyttyä ja että maiden kanssa voidaan järjestään hallitustenväliset konferenssit mahdollisimman pian. Albanian kanssa sen tulee tapahtua lisäehtojen täytyttyä. Puheenjohtaja jatkaa kahdenvälisiä kontakteja lukittuneen tilanteen purkamiseksi. Asiassa on päästävä eteenpäin.

Turkin osalta puheenjohtajalla ei ollut lisättävää 25.3. Eurooppa-neuvoston jäsenten keskusteluihin.

Komission laajentumispaketti tulee syksyllä. Siitä keskustellaan Slovenian puheenjohtajakaudella.

Komissio (komissaari Varhelyi) toivoi, että keskeisissä kysymyksissä päästään eteenpäin Portugalin puheenjohtajakaudella. Se kiinnitti huomiota myös rokoteyhteistyöhön Länsi-Balkanin maiden kanssa. Kyse on myös EU:n sitoutumisen osoituksesta.

Käytetyissä puheenvuoroissa korostettiin etenkin tarvetta päästä eteenpäin Albanian ja Pohjois-Makedonian kanssa sekä uuden laajentumismetodologian täysimääräistä soveltamista.

Puheenjohtaja totesi, että aiheeseen palataan kesäkuussa.

Euroopan tulevaisuutta käsittelevä konferenssi

Puheenjohtaja totesi, että on tärkeää pitää neuvosto ajan tasalla konferenssin valmisteluista. Konferenssin johtokunta on kokoontunut nyt kahdesti, ja seuraava kokous on 22.4.2021. Komission monikielinen verkkofoorumi avattiin 19.4.2021. Se on konferenssin keskeinen elementti, jonka avulla kerätään kansalaisten ajatuksia ja ehdotuksia sekä tietoja eri tapahtumista.

Yksityiskohdat EU-tasolla järjestettävien kansalaispaneelien ja konferenssin täysistunnon osalta ovat vielä työn alla konferenssin johtokunnassa. Toimielinten yhteinen julistus konferenssista on pohjana näille keskusteluille. Neuvosto on pitänyt tärkeänä kevyitä hallintorakenteita.

Johtokunnassa valmistellaan myös Eurooppa-päivänä 9.5. Strasbourgissa järjestettävää konferenssin käynnistystilaisuutta. Pandemiatilanteen takia tilaisuus toteutuu osin paikan päällä ja osin verkossa.

Komissio (varapuheenjohtaja Suica) totesi kansalaisten ottaneen verkkofoorumin innostuneesti vastaan. Tämä on hienoa, sillä konferenssista tulee menestys vain, jos kansalaiset saadaan laaja-alaisesti mukaan. Kansalaisten ja heidän näkemystensä tulee olla konferenssiprosessin keskiössä. Konferenssin hallintorakenteet tulisi pitää keveinä, myös pandemiatilanne huomioiden. Johtokunnan tulisi saavuttaa yhteisymmärrys konferenssin yksityiskohdista 9.5.2021 mennessä.

Tuleva neuvoston puheenjohtajavaltio Slovenia totesi tukevansa osaltaan konferenssin valmistelua. Verkkofoorumi on tärkeä elementti, erityisesti pandemiatilanteen takia. Slovenia toivoi, että yhteisymmärrys konferenssin yksityiskohdista saavutetaan pian.

Käytetyissä puheenvuoroissa kiiteltiin komissiota monikielisen verkkofoorumin käynnistämisestä. Moni piti hyvänä sitä, ettei verkkofoorumille osallistumista EU:n ulkopuolelta ole geoblokattu. Esille nostettiin esimerkiksi Länsi-Balkanin maiden kansalaisten osallistuminen.

Konferenssin käynnistystilaisuudesta toivottiin lisätietoa. Kansalaisten roolia konferenssin keskiössä painotettiin. Aikataulua pidettiin haastavana. Tarvitaan hajautettuja kansalaistapahtumia alueellisella,

kansallisella ja paikallisella tasolla ja muutamia hyvin järjestettyjä kansalaispaneeleja EU-tasolla. Konferenssin hallinnollisten rakenteiden toivottiin pysyvän kevyinä. Esille tuotiin, ettei konferenssin täysistunto ole päätöksentekoelin. Johtokunnan toivottiin pääsevän yhteisymmärrykseen konferenssin yksityiskohdista, jotta voitaisiin edetä substanssikeskusteluihin. Läpinäkyvyyttä konferenssin valmisteluissa ja toteuttamisessa korostettiin.

Suomi korosti kansalaisten keskeistä roolia konferenssissa. Tarvitaan hajautettuja tapahtumia eri puolilla Eurooppaa ja kanava antaa palautetta suoraa EU-tasolle. Komission verkkofoorumi on hyvä avaus. Toivottavasti pian saadaan lisätietoa myös konferenssin täysistunnon kokoonpanosta ja työskentelytavoista. Puheenjohtajan ja komission tavoin Suomi on katsonut, että hallintorakenteiden tulisi pysyä kevyinä.

Suomen edustajat

Ministeri Tuppurainen ja virkamiesvalttuuskunta

Asiakirjat

Liitteet

Viite

Asiasanat	brexit, koronavirukset, laajentuminen, Oikeusvaltioperiaate, YAN Yleisten asioiden neuvosto, EU:n tulevaisuus
Hoitaa	**OM, SM, STM, UM, VNK**
Tiedoksi	ALR, EUE, LIIVI, LVM, MMM, OKM, PLM, TEM, TPK, TULLI, VH, VM, VTV, YM